

Egy Ruhr-vidéki tanulmányút tapasztalatai

1. Bevezető

A Miskolc Turizmusáért Közhasznú Egyesület az általa létrehozandó Turisztikai Desztináció Menedzsment (TDM) szervezéséhez nemzetközi tapasztalatszerzésre is lehetőséget kapott. Az Egyesület elnöksége – több alkalmasnak vélt helyszínt előzetesen megvizsgálva – egy Ruhr-vidéki tanulmányút megszervezése mellett döntött, tanulmányozandó a leállított egykori nehézipari nagyüzemek területei revitalizálásának, technikatörténeti és ipari örökséghasznosítási lehetőségének gyakorlati alkalmazását. A térség egykori ipari struktúrája, és ez által az ipari emlékek turisztikai hasznosításának lehetősége közel áll a Miskolc környéki korábbi gazdasági szerkezethez, az e téren kínáló jelenlegi helyi idegenforgalmi attrakcióbővítés unikális lehetőségéhez. A tanulmányút főleg egyesületi tag résztvevői városunk és megyénk meghatározó idegenforgalmi szakemberei, vállalkozói voltak.

E beszámoló elsősorban azokat a területfejlesztési elemeket emeli ki, amelyek a térség gazdasági szerkezetátalakításából Miskolcra és vonzáskörzetére nézve hasznosítható tapasztalatokkal, átvehető példákkal szolgálhatnak, különös tekintettel az örökségturizmusra, az idegenforgalmi attrakciók és az ipari kultúra hagyatékának körére.

2. A tanulmányozott térség rövid gazdaságtörténete

A Ruhr-vidék az ipari forradalom idején kezdett jelentősen fejlődni. Az iparosítás előtt, a 19. század elején a régió még Vesztfália egyik leggazdagabb mezőgazdasági térsége volt.

Az iparosodás kezdetén számos vasgyár építésével kezdett kialakulni a Ruhr-vidék. Az első vasgyárakat nagy részben a mai Oberhausen határában építették fel, majd megnyíltak az első kőszénbányák is Mülheim környékén. A gazdag feketeköszén lelőhelyeknek, a vas- és acélgyártás terjeszkedésének köszönhetően a térség hatalmas fejlődésnek indult. 1850-re már 300 szénbánya működött a térségben. A kőszénből előállított koks volt a vas- és acélgyártás magas hőigényét kielégítő fontos, abban az időben alkalmazni kezdett energiahordozó.

A gazdasági körülmények megváltozásával a 20. század végére radikálisan leépített mai Ruhr-vidék a legjelentősebb, mintaszerűen revitalizált nehézipari tája lett Európának. A több száz egykori kohászati üzemből és bányából – volt idő, amikor több millió embert foglalkoztattak – ma már csak hat bánya és a ThyssenKrupp AG egy üzeme dolgozik csupán, amelyek néhány száz embernek biztosítanak megélhetést.

Ez a kor által diktált kényszerű termelési szerkezetátalakítás – itt is, mint ahogy mindenütt, így nálunk is – technikai gondok, jelentős gazdasági és társadalmi feszültségek kíséretében ment végbe. Itt azonban – ahogy azt a tapasztalatcsere alkalmával hallhattuk és láthattuk – a központi és a tartományi kormányzat az érintett városok önkormányzatának és a cégtulajdonosoknak a szoros összefogásával, egységes támogatásával sikeres hasznosítási programot dolgozott ki, amely mintegy 20 év óta folyamatosan és eredményesen működik. A német alaposággal és következetességgel végrehajtott program mára ezt a térséget az élhetőség szempontjából a 21. századi Németország és egész Európa példás területévé tette. Bizonyítéka ennek az, hogy az utóbbi időben évről évre növekszik az e térségbe költöző, letelepedő emberek száma, 2010-ben a térség ill. Essen városa nyerte el az Európa Kulturális Fővárosa megtisztelő címet, egyre több a világörökségi rangot elnyert látványossága, egyre nagyobb a turisztikai vonzereje a területnek, és dinamikus szaporodik a magas minőségű szakembereket igénylő munkahelyek száma. Vagyis napjainkban a 21. század igényei szerinti korszerűen revitalizált városrészek jönnek létre, és a fenntartható fejlődés mintatérsegei alakulnak ki.

3. A szerkezetátalakítási program főbb jellemzői

A szerkezetváltás elindításakor törekedtek arra, hogy az minél kevesebb anyagi és emberi veszteséggel, minél kisebb munkanélküliséggel járjon. Ezt a legtöbb helyen sikerült biztosítani az állami szervezetek összefogása, az átgondolt helyi programok kidolgozása és következetes végre-

hajtása eredményeként (átképzés, új és korszerű munkahelyek telepítése, egyéb kedvezmények biztosítása stb.).

Az érintett állami szervezetek közreműködésével olyan alapítványt hoztak létre, amelynek feladatául szabták a teljes szerkezetváltási folyamat stratégiájának kialakítását, a jogi, városrendezési és gazdasági kérdések stb. kezelését és megoldását. Az alapítvány vezetésének elsődleges feladata a hatalmas kiterjedésű „barnemozs” ingatlanok racionális hasznosításának megoldása, a legjobb változatok megkeresése, erre a szükséges előtervek kidolgozása, valamint az érintett szakmai szervezetekkel és a lakossággal való előzetes egyeztetése volt.

4. A felszabadult ipari tájak új funkciói

A legáltalánosabb az egykori ipari létesítmények teljes lebontása és a területnek más városfejlesztési célú hasznosítása volt. Gyakori, hogy logisztikai központokat, hatalmas kereskedelmi és bevásárló centrumokat alakítottak ki az egykori vas-kohászati üzemcsarnokok helyén, ill. a még hasznosítható ipari létesítmények bekapcsolásával.

Több helyen meghagyták a vas- és acélgyártás és a szénbányák jellegzetes üzemépületeit, és ezeket, ill. ezek környezetét látták el új funkciókkal, körülöttük alakítottak ki kulturális és szórakoztató centrumokat, valamint játszótereket.

Van olyan terület, ahol nemzetközi vonzerejű sport- és élményparkot hoztak létre egy korábbi bányászati térségében, például fedett sípályának használva a meddőhányóból sok évtized során kialakult és rekultivált „hegyet”. Van, ahol egy jelentős, egykor robusztus technológiai berendezés, építmény önmaga ad óriási érdeklődést kiváltó attrakciónak helyet.

Arra is van példa, hogy egy önálló kis várost alakítottak ki – a korábbi bányatelep hasznosítható épületeit is felhasználva – a kismesterségek, a kézműipar ma is keresett termékei előállítására és árusítására.

Külön említést érdemel, és kiváló példaként szolgálhat számunkra, a megtekinthető egykori ipari lakótelep (kolónia) jelenlegi állapota és hasznosításának gyakorlata.

5. Néhány egyéb Ruhr-vidéki turisztikai vonzerő az ipari örökségre építve

Az 53 város konglomerátumából álló régió 2010-ben a „Ruhr 2010, Essen a Ruhr-vidékért” címszó alatt szövetkezett a kultúra nevében. Hihetetlenül gazdag programmal, óriási kulturális beruházásokkal igyekeztek elérni, hogy ne csak most, de az elkövetkezendő évtizedekben is Európa egyik legizgalmasabb kulturális célpontjává váljon az a vidék, amelyet nem is olyan régen poros szénbányák, salakhegyeket létrehozó kocszólók és füstökádó vasgyárak jellemeztek. Az egykori gigantikus ipari létesítmények jelentős része kulturális és szabadidős helyszínné alakult át. Ilyen például az UNESCO világörökséggé nyilvánított esseni Zeche Zollverein kohókomplexuma, a város egyik fő látványossága, vagy a Duisburg Nord Park.

Essenből a kultúra és a kikapcsolódás fellegvára lett, a művészet és a kreativitás jegyében szervezi programjait. Az említett komplexumban hozták létre többek között a Designcentert, sok jelentős intézménnyel együtt. A zöldterület teljes kiépítése most fejeződik be. Igazi „érzelmi kombinatok” alakultak ki itt.

A német vasipar egykori fellegvárában, a Ruhr-vidéken ma 1000 ipari műemlék, 200 múzeum, 100 kulturális központ, 120 színház és majd ennyi koncerthelyszín található. Erre alapozva évente több száz fesztivállal, ünnepi programmal várják a látogatókat.

Duisburg a Kultúrkikötő nevet viseli,

rengeteg tartalmas információt kínálva a Rajna történelméből az ókortól napjainkig.

A német kulturális „főváros”, a Ruhr-vidék már 2010 első négy hónapjában annyi látogatót fogadott, mint amennyit eredetileg csak az egész évre vártak. Találkozáskor *Fritz Pleitgen*, a Ruhr 2010 irányítója örömmel jelentette be, a közönség száma minden várakozást felülmúlt, és mintegy fél év alatt elérte a két és fél milliót. Elmondta, elsősorban annak tudja be a nagy sikert, hogy a régió lakói a magukénak érzik a rendezvényeket, azokat nem csak tömegesen látogatják, hanem sokan és sokféleképpen önkéntesként is segítik azokat. A programsorozat fogadtatása is mutatja, a kultúra immár ezen az egykori iparvidéken sem számít luxusnak, hanem az emberek természetes szüksége, közös ügye.

A programigazgató időszerűnek látta, hogy felvesse: merre tovább, ha vége lesz az Európai Kulturális Fővárosa évnek? Nézete szerint a sikeres eseménysorozattal annyi tapasztalatot szereztek, hogy azokat feltétlenül hasznosítani kell valami más nagyszabású rendezvénnyel, amellyel a Ruhr-vidéket képviselhetik az ország és az egész világ előtt.

6. A tanulmányút fontosabb tanulságai, Miskolcon is alkalmazható tapasztalatai

A Ruhr-vidéken látottak és hallottak öszszetevése Miskolc és vonzáskörzete ez irányú eddigi tapasztalataival, számos tanul-

ságul szolgál. Ezek közül az alábbiak különösen érdemesek kiemelésre:

- Egy térségben a nehézipari örökség szellemi, tárgyi hagyatéka a területfejlesztés több kiugró lehetőségére kínálhat és adhat alkalmat. Ennek gyakorlati hasznosítása elsősorban az adott vezetők, döntéshozók szemléletének korszerűségén, pragmatikus cselekvőkészségén múlik. Hazánkban és régióinkban, Miskolcon ez eddig sajnos hiányzott. Az ez irányú civil kezdeményezések nagyobb részt hatástalanok voltak, amelynek következtében óriási anyagi és mentális veszteségek érték és érik a térséget.
- A nehézipar örökségének feldolgozása és hasznosítása olyan nagyságrendű feladat, amely meghaladja a város és a megye anyagi és szervező erejét. Amennyiben Miskolc Önkormányzata előtt ez a téma a jövőben konstruktív formában napirendre kerül, úgy mindenképpen a kormányzattal és az érintett vállalkozókkal közösen kidolgozott projekt keretében, erre létrehozott alkalmas szakmai szervezet vagy csoport, pl. alapítvány közreműködésével lehet a feladatnak eleget tenni.
- Miskolcon és Ózdon az eddig e témában civil szervezetek és vállalkozók, valamint a Bay-Logi Kutatóintézet által kidolgozott tanulmányok, javaslatok alkalmas kiinduló dokumentumok lehetnek egy Ruhr-vidéki jellegű szerkezetátalakítás helyi beindításához.

Drótos László

IV. Fazola-napok

2010-ben már negyedik alkalommal mondhattuk, hogy „ha szeptember, akkor Miskolcon Fazola-napok”. A város bányászai, erdészei és kohászai összefogásával és a felsőháromi Kohászati Múzeum főszervezésével ismét nagyszerű szakmai és kulturális élményekben volt részük azon érdeklődőknek, akik szeptember 17–19-én részt vettek a már hagyományosnak mondható rendezvény programjaiban.

A Fazola-napok szervezői most is nagy igényességgel állították össze a programokat, melyekben a selmeczi szellemiség – a barátság, a szakmaszeretet kigugázó ereje, a meghitt családi légkör – kellemes és

örömteli találkozást biztosítottak szakmáink képviselőinek, egyben vendégmarasztaló élményeket nyújtottak minden korosztályú résztvevő számára.

A háromnapos programsorozat „behátrángozó” reklámját szeptember 17-én, pénteken reggel a Szinva-terazon népes érdeklődő körében szorgoskodó népi iparművész díszműkovács Nics-házaspár üllőjének csengő hangja adta.

Az előbb a munka, aztán a szórakozás elvének betartásával a már megszokottak szerint a rendezvény megnyitó programja a tudományos konferencia volt, melyet ez évben a Miskolci Egyetem Műszaki Földtu-

dományi Kara rendezett, „Energia és Környezet 2010” témakörrel. A témakör és az előadások telitalálatnak bizonyultak. A Magyar Tudományos Akadémia Miskolci Területi Székháza dísztermének ajtajára már a kezdést megelőző percekben nyugodtan ki lehetett volna tenni a „megtelt” táblát, oly nagy volt az érdeklődés. Aki eljött, nem csalódott.

Dr. Lakatos István akadémikus, az Akadémia helyi területi szervezet elnöke és a konferencia első részének levezető elnöke megnyitó beszédét követően *dr. Patkó Gyula*, a Miskolci Egyetem rektora köszöntötte a konferencia résztvevőit, majd *dr.*